

MILICA JAKOVLJEVIĆ
MIR-JAM

DAMA U
PLAVOM

Priče

Beograd, 2023

U samoći seoske učiteljice

Klarinet pišti u seoskom orkestru, a kolo, kao lesa, njiše se desno i levo. Sneg škripi pod nogama od besnog ritma moćnih nogu. Jedan podvrisne, drugi cimne celo kolo od neke razdraganosti, treći steže za ruku svoju devojkicu, a ona cupka, smeši se, oči joj blistaju, laka je, vitka, rumena kao cvet. U sredini kola mlada s vencem na glavi, steže se za ruku s mladom ženom. To je druga nedelja posle venčanja, kad se ide na „gospu“ njenom ocu i po povratku s ručka, svadba se nastavlja veselo na raskrsnici sela. Jedan seoski put strmo se spušta ka reci. Vodenični jaz huči, čuje se zvuk čeketala, negde se neko doziva, što se čuje nadaleko i birov već više.

Vrbe pod snegom, opustele grane nad potokom kao od kristala, a malo dalje pušilo se vrelo s toplom vodom i para se diže i rastura kao magla između snežnih grana. Sve je bilo živopisno. Kuće po brdima kao izrezane od belog kartona, šljivaci, kao božićne jelke, a iznad kuća, u daljini, ogromna planina i njen vrh sav snežan kao bela jagneća šubara.

Vetar počeo da fijuče i zavitla mećava. A klarinet pišti. Jedan goč i violina. Kolo još mahnitije. Mećava počinje da sipa u lice, da štupa a momci se još više razbesneše.

Malo dalje od kola, na jednom brežuljku od nabacanog snega, stajala je mlada devojkica i posmatrala kolo. Njeno inteligentno lice izdvajalo ju je od seoskih cura. Svaki čas bi joj prišla po neka od devojakica, rukovala se s njom, tresući joj snažno ruku, gotovo muški.

Snaše s decom prilazile su joj; i devojčice i dečaci krili su bojažljivo lice iza majčine suknje. Jedna je upravo govorila:

– Vidiš, to je učiteljka, ona će tebe da uči.

Druga je pretila mališanu.

– Čekaj, čekaj, sad ću da te tužim gospojici.

A mlada učiteljica se smešila, milovala mališana po licu i govorila:

– On je dobar, i mene lepo sluša, pa treba i majku.

Mećava osu još jače, kao da je goni neki bes, zaokupi sa sviju strana, zasu sve snegom, i kolo poče da se rastura.

Momci obgrliše devojke oko stasa, drugarice se uhvatiše za ruke i sve poče da beži od te silovite nepogode. Seoskim putem se orio smeh, cika, podvriskivanje, škripala su kola s oblicama, jurile su saonice niz brdo, trčala su nestašna deca, čule su se klepetuše na ovnovima i govedima, kokoške su kreštale i smeštale se u kokošarnik da se zaklone od snega.

Mlada učiteljica ubrza uzbrdo da što pre stigne u svoju školu. Dve seoske devojke pravile su joj neko vreme društvo, pa odoše drugim putem, a ona nastavi sama.

Sumrak se već spuštao, ali je sve još bilo beličasto od snega i smeta. Nekoliko puta ona se zanese jer je ošinu mećava i pokri lice rukama. Oseti kao neki ubod, neki ledeni tuš koji je šiba. Ona potrča, ali ponovo zatetura. Seoske saonice išle su za njom i stigoše je.

– Pomaže bog, gospojice!

– Bog ti pomogò.

– Vidi samo kako sipa – govorio je seljak. Ako ovako potraje celu noć, zasuce drum.

Učiteljica sede na saonice.

– Da li je pošta došla u opštinu?

– Nije još. Upravo se vraćam.

– A ti ideš pored škole?

– Jes' tamo, do one moje kolibe. Tu su moji čobančići, pa da im odnesem proju. Uplašiće se deca od kurjaka. A već se javljaju po selu.

Ispred škole učiteljica siđe sa saonica.

– U zdravlje!

– Laku noć!

Škola je bila na bregu, potpuno sama i s prozora se video snežni, usamljeni pejzaž i tek po neke sanke na drumu. Tu je mlada učiteljica radila u četvororazrednoj školi. Prvo mesto, koje je te godine dobila i to četiri razreda, škola na bregu, usamljena, kao u nekoj oazi.

Na kujni se svetleo prozor. To je poslužiteljka upalila lampu. Mlada devojka utrča u dvorište, ulete u školski hodnik i začas se nađe u kujni.

Štednjak se sav crveneo koliko je bio usijan; zapuhnu je ta prirodna toplota.

– Jaoj, što je hladno, napolju, Cajo! Nigde čovek da ne izađe.

– Ja ti, vala, nisam ni izlazila, gospojice, iz ove moje lepote. Raščvarila sam ti se pokraj vatre, pa znam da ćeš doći prozebla i samo džaram vatru. Ih, što ti je napadalo snega!

Učiteljica skide mantil i beretku, tresnu njome i sneg popada po kuhinji, ali se začas rastopi.

– Da li je dolazio pismoša? – opet će ona misleći da možda onaj seljak ne zna.

– Nije, gospojice. A ne može ni doći lako po ovom kijametu. Ako dođe, doneće. Znaš da nekad dođe dockan.

To je učiteljicu obradovalo, ta pisma koja su bila njena jedina radost. Otkad nije dobila pismo od njega! A kakva je to bila ljubav, koliko su se voleli. Obećao je da će joj pisati često, i u početku je tako i bilo, a sad – sve ređe. Zaboravlja je. On ne zna kako je njoj tužno, kako bolno u ovoj samoći. Kad dobije pismo, sve je onda lepo, kako je škola vesela, rad prijatan. Čini joj se da joj onih nekoliko redaka donesu i muziku, i pesmu, pozorište, ljubav, sâm život velikog grada. Danas je bila tužna. Rastužilo ju je ono kolo. Svi ti momci i devojke, kako su srećni, vole se, grle, smeju jedno na drugo, udaraju se. Svaku je neko ispratio do kuće. A ona sama u svojoj sobici, sama u praznoj

školi, na kraju sela. Jedino joj društvo Caja, seljanka, udovica, samohrana žena, koja u školi spava da ne bi bila sama, da bi pregorela onaj pravi strah. A kako je to bilo užasno u prvo vreme, taj strah u noći, ti razni glasovi. A seoska tišina, jeziva, pa akustika prazne škole, kad je svaki šum u noći uvećan i strašan. Bila je bolesna od tog straha, izmučena, bleđa. Kao učenica nikad nije smela sama u sobi da spava, još u punoj kući, pokraj sestara, braće, roditelja, a ovdje se našla kao na nekom ostrvu, na tom bregu, ona mlada devojka, kao neka ptičica plašljiva. Došla je da bude narodni prosvetitelj, učiteljica i mati dece, upravitelj škole, da vodi brigu za sve, o đacima, o svakoj školskoj potrebi. Isprva se plašila svega, svoje nove dužnosti, mnogobrojnih dužnosti i poslova, i noći, puste, usamljene seoske noći.

I pregorela je taj strah, jedne noći. Bila je potpuno sama. Ležala je otvorenih očiju. Strah ju je budio, nije joj dao da trene, zubi su joj cvokotali, krila se ispod pokrivača, mala, zgrčena, kao mišić. Sama ta pomisao da je ona te noći jedino živo biće u praznoj školi užasavala je. I šta bi najednom! Prozor tresnu, raspršti se negde u hodniku. Ona oseti silovite udarce srca, nešto je zaguši, učini joj se da će da umre. A treskanje se nastavi u hodniku. Njen mozak ništa ne može da shvati, sva je ukočena, samo srce lupa, i od te lupnjave kao da se tresne postelja, bije nešto u slepoočnicama. A treskanje u hodniku se nastavlja. Sad joj se učini da to lupa prozor, da se otvorio. Ona zna da je to, ali to je strašno, zato što je noć, i što je oko nje takva tišina. I najednom šta se to u njoj dešava, ni ona nije znala. Strah do izbezumljenosti, do ludila, i ona skoči iz postelje, dođe joj da izađe u hodnik, pa makar je neko nožem dočeka. Neka je ubije, ali ovo ne može više da se izdrži, ovaj užas svake noći. Steže zube, steže pesnice, kao da preti sebi, noći, onome što se događa u toj noći. Otvori vrata kao da prkosi sebi, kroči u hodnik, nekoliko koraka, pa zatvori prozor. Onda se vrati

lagano, kao da joj se ne žuri, otvori vrata od stana, ali kad uđe u sobu, opet je obuze užas. Tresnu vratima, zaključa ih i sruši se na postelju kao mrtva. Posle joj zubi počеше da cvokoću, vatra je obuze, dobi groznicu. Ali s tom groznicom, pregori prvi strah i posle joj bi lakše.

Uz nju je svake noći ostajala Caja, pravila joj društvo, uveče pričala onako seljački, sedeći na podu pokraj peći, u seoskim vunenim šarenim čarapama i s pletivom u ruci. A ona je vezla pokraj lampe. Da joj je neko kazao kao učenici: Doći ćeš u selo i jedino tvoje društvo biće tvoja poslužiteljka, seljanka, ona bi napustila školu. Jer kao učenica nije shvatila, nije znala, šta je to rod. Njeni razgovori bili su u školi, a izvan škole o kavaljerima. Ona nije znala šta je to selo, šta je život naroda. I tek sad je počela da ulazi u taj život, da ga shvata, da se interesuje za sve, da uviđa kako je to korisno, lepo, kako ima lepote u toj seoskoj prirodi, u duši naroda pa i u duši te njene seljanke. Divila se njenoj neustrašivosti. Ona se ne boji ničega, sama izlazi u noć, čak u dvorište. Divila se i onoj njenoj sirotinji, koja joj nije bila teška, nije se na nju žalila i smatrala se srećnom, što može da zaradi, iako ceo dan čisti, cepa drva, vuče ih u naručju, crvenih ruku. Ali uveče, sva srećna pokraj užarenog šporeta ili ovde pokraj usijane peći, s pletivom u ruci. Slušala je od nje o selu, o seoskom životu; znala je kad se prvi jaganjci jagnje, znala je kako žive po kućama, smejala se i spletkama seoskim, ona joj je svojim jezikom naroda ocrtavala sve seljačke tipove i karaktere, đачke roditelje, njihovo imućno stanje, zdravlje i bolesti.

I uveče, sedeći, njih dve, ona, seoska učiteljica i ta seljanka, razgovarale su, prijatno, veselo, dok je mlada učiteljica kuvala čaj, donosila šolje, a ona, Caja, smejala se.

– Ti si, mene, gospojice, tako naučila, da ja ne znam kako ću posle bez ovih tvojih kolačića i čaja. Postaću prava gospoja. Zadirkuju me u selu. Šta ti s tvojom gospojicom piješ šerbet svako veče. A ja im kažem. Pravi ste gejac. Nije šerbet, nego čaj.

Ali to se prepričavalo po selu. Caja je na sva usta hvalila učiteljčinu dobrotu, kako je dobra prema svakoj seljanki i seljaku, kako svakog dočeka i posluži. Učiteljica je to čula, i to ju je obradovalo, davalo podstreka za rad. Približila se tom narodu, koji je tek sada počinjala da shvata i veselilo je što taj seljak i seljanka umeju da cene, poštuju, da osete njen rad u školi.

Caja je sve to pričala, tako, uveče, dok su pile čaj.

– Mnogo te vole seljaci, sva deca te vole. Kako je dobra njena gospojica i lepo ih uči.

Ali za takvu pohvalu trebalo je uložiti truda. Učiteljica oseti kakve se teške dužnosti prihvatila tek kad se nađe u školi. Njeno teorijsko znanje treba primenjivati, prilagođavati dečjoj psihologiji i individualnosti. Pa program osnovne škole! Četiri razreda. To je novo učenje, sve treba prostudirati, ceo program, napraviti raspored rada, učiti, učiti kao đak, istoriju, geografiju, prirodopis. I ona je učila, svake noći, spremala predavanja. Prva pohvala nadzornika već je došla, a seljaci su odmah osetili njen rad. Njen prvi Sveti Sava kako je bio svečan, koliko pesama, deklamacija! Majke su brisale oči od radosti, seljaci su je hvalili.

Tako je postepeno ulazila u život narodne učiteljice. Koliko samo dužnosti. Treba voditi računa o higijeni, čistoći učionice, dečjem zdravlju, zdravstvenim prilikama u njihovim kućama. Interesovati se i za život seljaka, umeti razgovarati njihovim jezikom, osetiti njihove tegobe života i potrebe, biti ljubazna prema svakome, porazgovarati. Znala je već sve snaše, onako kako ih selo zove: Milunku Miladinovu, Lenu gazda Rajinu, Nikosavu Tominu, Petrojku gazda Jovinu, Stanojku čiča Markovu itd. Znala je sve porodice i siromašne i gazdinske kuće. Znala je čak i za položare seoske, one što su volele nekad da smaknu kokošku ili jagnje.

Sve je to Caja pričala i uvek je hrabrila da se ne plaši nikoga.

– Niko tebi neće ništa da učini. Svi te seljaci vole. I nikad se nije desilo da seljak nešto ukrade učitelju ili ga uplaši. Ima u selu položara, ali se znaju...

To je delovalo na učiteljicu. Njen strah je iščezao, oslobađala se u školi, počela je da voli i školu, decu, selo, narod.

Samo da nije bilo tih uspomena na njega, na njihovu ljubav. On je bio student. Rastali su se. Plakala je toga dana. Pisao joj je, a evo više od mesec dana kako joj ne piše. Pomisao na to bi je rastužila i često, sedeći za stolom nad udžbenikom, gledala je slova tužnih očiju. I osetila bi kako joj klize suze. Tuga, samoća, tuga za ljubavlju, ispunjavala joj je dušu. Čeznula je da s nekim porazgovara, s mladićem, sa svojim svetom, onako, kao danas one seoske devojke što pričaju, smeju se veselo, onako kako one znaju i umeju. A ona je to želela, da neko dođe u posetu, na čaj, da vidi njenu devojačku belu sobicu, s vezom, da vidi njene knjige, njenu školu.

Zato je te večeri bila zamišljena i tužna.

– Oćemo li, gospojice, malo da povećeramo?

– Sad, Cajo, samo da nešto pročitam.

Čitala je, a nije shvatala. Očekivala je pismonošu. Šta znači u selu pismonoša, to zna samo mlada učiteljica. Ona njegova torba, kako joj je mila, onaj bat koraka s večeri, kad se približava školi, penje uz stepenice, jer ona zna da on nosi pisma, da joj možda on piše. Nosi novine, časopise, vesti iz celog sveta, događaje, senzacije.

Mećava hući, šiba u prozore, napolju nešto klopara, učini joj se kao bat koraka. Ona se trže, oslušnu, pomisli: pismonoša. Ništa, sve se utiša i mećava kao da predahnu pa se opet zahukta i zafijuka.

Sad se čuje jasno bat koraka. Pismonoša! Ču se njegovo kucanje. Caja istrča, istrča i ona.

Ali ništa od njega.

Pismo od sestre, od jedne drugarice, školski časopisi, jedan ilustrovani list, novine i ništa više.

Ona uzdahnu i spusti sve na sto.

– Hajde Cajo da večeramo...

Sede, nekako obeshrabljeno, malaksala, bez apetita.

A Caja priča, puna razgovora.

– Eto sam danas izbrisala učionicu, pa kantu, sve one lončice. Može sad vladika da dođe. Nacepala sam i drva, krsta mi se izvalila. Sutra da vidiš sve trepti i cakli. Pa kad sam to posvršavala, naložim šporet i izvalim se na krevet.

Mlada učiteljica je gleda, smeši se i misli u sebi: „Blago njoj, kako je zadovoljna.“

A Caja je oduševljena.

– Što ti je ova sarma gospojice! Velim ti onoj Radojki Mitinoj: Da vidiš što moja gospojica kuva, pa što mesi kolače. A ona meni reče: Hoću da zamolim gospojicu da mi umesi te njene kolače. Sve ću da joj donesem: šećer, brašno i jaja.

– Hoću, Cajo – govorila je učiteljica. – Pa posle neka nauči.

– A što ti nešto ne jedeš, da se ugojiš, kad odeš u varoš da kažu: Vidi kako je drusna ova učiteljica, pa lepa.

Mlada učiteljica se smejala i to pričanje Cajino malo je raspoloži.

Caja posle večere počisti sto, metnu još koje drvo u šporet, opruži se na krevetac i odmah zaspi.

A učiteljica nastavi svoje tužne misli. Uze njegovu sliku, metnu je na sto, zagleda se u nju, prigušeno zajeca i spusti glavu na sto. Posle ustade, otare oči, ostavi njegovu sliku, mahnu glavom, kao da neće više o tome da misli i uze novine.

Časovi prolaze, peć bukće, ona čita. Caja uveliko hrče u snu. Ona pogleda na sat. Već je pola jedanaest. Treba da legne.

Najednom kao da joj se učini da čuje bat koraka. Osluhnu. Jeste, neko korača pokraj škole. Sva pretrnu. Strah je ponovo obuze. Brzo zavi fitilj na lampi. Osluškuje. Koraci idu, prolaze ispod njenih prozora, penju se uz stepenice. Srce poče da joj lupaa. Na vratima se začu snažno kucanje. Kako to strašno

odjeknu kroz hodnik. Ona ulete u kujnu, drmnu Caju. Ona otvori oči.

– Cajo, neko lupa.

– Šta? – zapita sneno Caja.

– Neko lupa na vratima.

Ona đipi. Poče da vezuje suknju.

– Jaoj, Cajo, ko li to lupa – drhtala je učiteljica.

– Ne boj se, gospojice, idem da vidim.

Čuše se opet koraci, zastadoše ispod kućnog prozora. Učiteljica odškrinu zavesu. Trže se kad ugleda mušku priliku s jagnjećom šubarom na glavi.

Na vratima opet kucanje.

Ovde su dvojica.

Spolja se začu glas.

– Ej, ima li ovde učitelja?

Opet gruvanje u vrata.

– Šta si se razlupao, slavca ti tvoga! – ljuti se Caja.

– Nemoj odmah da otvoriš, pitaj šta traže.

– Ama, ne boj se, gospojice. Imam ja i sekiru.

Ona izađe u hodnik, a učiteljica zasta drhteći na kuhinjskim vratima.

– Ko to lupa? – viknu Caja.

– Ima li ovde učitelja? – Opet se ču grub glas.

– Pa šta će tebi učiteljica?

Drugi, mekši glas, odgovori:

– Molim vas, da li biste nam dozvolili da prespavamo u školi. Mećava je zasula put, pa ne možemo dalje. Ja sam lekar.

– Čekaj, da pitam.

Učiteljica pritrča i šapnu:

– Otvori im vrata. – Odmah se skloni u kujnu. Caja uze zidnu lampu, zapali je i prikači na ekser na zidu.

Učiteljica je virila iz mračne kujne kroz odškrinuta vrata.

Dve muške prilike udoše, seljak i gospodin, obojica beli od snega.

Muškarac u civilu skide šešir, otrese sneg, seljak mu pomaže da skine zimski kaput, koji se sav belio.

– Ala je napolju strašno! – žalio se gospodin.

– Je li, snašo – okrete se seljak Caji – ima li ovde kakva šupa da sklonim sanke i konja?

– Ima, vala bogu – odgovori seljanka. – Ima i jedan trem za drva, pa možeš tu.

Ona mu s vrata pokaza, a seljak ode da dotera sanke.

– Gde mogu da uđem? – zapita lekar Caju. – Samo malo da se ogrejem. Jel' ovde učitelj?

– Ja sam učitelj – odgovori mlada devojka i pojavi se na kuhinjskim vratima.

Lekar se trže.

– Vi, gospođice? Znači da ste ovde sami?

Razgovarali su pri slaboj svetlosti male lampe iz hodnika; nisu se ni videli, samo siluete. Lekar uđe u kujnu, Caja za njim s lampom, učiteljica brzo otvori vrata od sobe, odvi jače fitilj i pozva lekara da uđe.

Na svetlosti lampe, pojavi se s gustim crnim trepavicama i crnim obrvama.

I lekar zasta iznenađen. Zbunjen zagleda se u lepu mladu devojku i predstavi se.

– Izvinite, gospođice, što smo došli ovako u nevreme. Bio sam u obližnjem selu, desilo se ubistvo. Kad smo pošli, nije bila ovakva mećava. Sad je drum zasut, a imamo još tri sata do varoši. Mora da ste se uplašili.

– Ne tako kako bih se nekad uplašila. Izvolite, gospodine. Sedite, hoćete li do peći.

Lekar se približi peći, osta stojeći i pogleda po sobi.

– Kako je ovde kod vas prijatno. Sve je uređeno s ukusom, prava devojačka sobica.

– Skromna sobica seoske učiteljice.

– Kad se posle ovakvog čuda i mećave upadne u ovakvu sobicu, lepša je od ma kakvog salona. I vi kažete sami? Koliko razreda imate?

– Četiri!
– To je teško. Verovatno nedavno postavljeni?
– Ovo mi je prvo mesto.
– Treba vam čestitati, gospođice. Učiteljski poziv nije lak, osobito za mladu devojkicu, ovako samu na kraju sela. Kako se snalazite s tolikim đacima?

– Nije mi lako, ali kad se voli svoj poziv, kad se ima ljubavi za decu, sve je lakše.

– To je zaista lepo čuti od tako mlade učiteljice. A društvo?

– Deca, seljaci i ova moja poslužiteljka.

– I nije vam dosadno?

– Kad mi je dosadno uzmem knjigu ili vezem, poslujem po kući. A toliko moram i sama da učim, da spremam predavanja.

Mlada devojkica je govorila veselo, njene divne crne oči su blistale, crnupurasto lice bilo je rumeno od neke unutrašnje vatre, a kosa, grgurava, duga, uokviravala joj je lice.

Kočijaš uđe u kujnu i uzviknu:

– Oho, kakva lepa vatrica!

– Gde možemo da prenoćimo, gospođice? – pitao je lekar.

– U kancelariji. To je učionica za drugo odeljenje, koje će se tek otvoriti, a sad mi služi za kancelariju. Cajo, ti si danas ložila peć u kancelariji?

– Jesam, gospojice. Ribala sam patos pa sam ložila i učionicu i kancelariju, da se brže osuši. Sigurno još ima žara. Idem ja da naguram još drva, začas će da se razbukti.

– Hvala vam, gospođice, što ste tako ljubazni. Ja sam htio da se spustimo u selo, ali je prestrmo, pa mi je kočijaš predložio da svratimo u školu.

– Škola je, gospodine, narodni dom, i treba biti gostoljubiv prema svakom.

Caja se vrati.

– Da znaš kako je toplo, gospojice!

– Mi sad odlazimo na spavanje. Izvinite, gospođice, što smo vas uznemirili.

– Oh, kako uznemirili...! Ali ja bih vas nešto pitala. Možda ste vi gladni, hoćete li da večerate?

– To bi zaista bilo previše.

– Recite vi samo jeste li gladni?

– Slagao bih vas, ako bih kazao da sam sit. Znete kad mraz išiba, čovek je gladan kao vuk.

– To je divno – veselo uzviknu učiteljica. Onda ćete večerati. Cajo, stavi sarmu da se ugrije.

– E, gospođice, to ti je najpametnije – uzviknu kočijaš.

– Nemamo bogzna šta – govorila je učiteljica. – Sira, pršuta, sarme i praseću glavu.

– Pa to je čitava gozba! – raspoloži se lekar.

Lekar zadovoljno protrlja ruke i mlada devojka se užurba. Donese tanjire, postavi u svojoj sobici, stavi beo čaršav. Trčkarala je, donosila čaše, sir, pršute, sva srećna što će nekoga ugostiti, pokazati da i ona ume da dočeka. Lekar ju je za to vreme posmatrao, uživao u njenim gipkim pokretima. Priđe stalaži, razgleda njene knjige, zastade kraj belog kreveta, pokrivenog belim čaršavom s vezom. Na njemu je bilo i nekoliko jastučića s istim vezom.

– Vi ste to sami vezli? Kakav je ovo vez?

– Bosanski. Da, to sam u školi radila.

– Kako je lepo! Imate mnogo takvih radova.

– Izvolite, gospodine. Izvolite i vi, prijatelju – okrene se ona kočijašu.

– Ne, hvala, gospođice, ja ću ovde u kujni pored šporeta. Mene će snaša da usluži. Gde ću ja u tu sobicu s ovim opancima.

Lekar sede za sto, mlada devojka ga je nutkala, sva ushićena što ima gosta kao prava domaćica. Bila je ponosita, srećna, svoj čovek. I taj inteligentan mladić, prvi put u njenoj kući, uopšte prva muška poseta, i sve tako interesantno, romantično.

Lekar je jeo s najvećim apetitom.

– A vi, zašto vi ne jedete?

– Ja sam večerala. Ali ću vam praviti društvo kod praseće glave.

Maločas nije ni jela, a sad je osetila glad. Otrgla se iz samoće, osetila da vredi i kao učiteljica i kao domaćica.

Lekar ju je hvalio.

– To ste sami kuvali? Tako mlada devojka pa zna da kuva.

– Život svemu nauči. Sve je korisno znati.

– Korisno, razume se. Samo što to devojke uvek ne shvataju. Mislim da sve učiteljice nisu kao vi. Imao sam prilike da se kao lekar u to uverim! Ne vole školu, ne vole selo, svoj poziv. Svaki čas dolaze u varoš da se provedu. Svašta se priča o njima. Vas nikada nisam video u varoši.

– Bila sam samo jednom.

Lekar izvadi cigaretu.

– Ah, čekajte, imam i kolača – govorila je detinjasto.

– Kolača! Mnogo ih volim.

Ona iznese pun tanjir.

– Ama, kako se ono zovu ovi kolači – pitala je Caja nudeći kočijaša.

– Damenkapric!

– Damenkapric! – nasmeja se lekar. – Onda moraju biti jako slatki. Izvrsno! Vi ste ih mesili?

– Jeste!

– Pa vi ste prava domaćica!

Učiteljica je blistala od radosti.

Uz kafu i cigaretu, lekar se raspitivao o selu, seljacima, zdravstvenim prilikama. Iznenadilo ga je koliko se mlada učiteljica za sve interesovala, kako je ušla u život sela, navike, običaje, osetila šta je u narodu rđavo, a što dobro. Puševići, slušao ju je, gledao je u lepe oči, koje su se zaustavljale na njegovim bez koketerije, vedre, naivne, inteligentne. Setio se devojaka koje su ga hvatale, jurile za njim, živele beskorisnim životom, misleći samo na balove i toalete.

Razgovarali su o knjigama, novijim piscima, higijeni. Ona se trudila da pred njim pokaže sve svoje znanje i tek sad je osetila kako je samoća korisna, kako je u njoj naučila da misli i radi, koliko je samo prikupila znanja za ovih nekoliko meseci. Sad je bila nagrađena, da sve to pokaže pred tim inteligentnim mladićem.

Lekar pogleda u sat.

– Pola jedan! Zar već toliko! Bilo mi je vrlo prijatno. Retko zalazim u društva.

– I ja, gospođice, nikad neću zaboraviti ovo večer.

– Cajo, uzmi s mog divana slamaricu pa je prenesi u kancelariju za gospodina doktora. Uzmi i jastuk i ovo ćebe.

– Nije potrebno, gospođice. Prostreću ćebe pa leći.

– Ništa to nije, gospodine doktore. Samo da vam bude toplo. Neka kočijaš još naloži. Unesi, Cajo, još drva.

Lekar se zahvali, poljubi mladoj devojci ruku i posle pola sata se sve zamračí i stiša.

Sutradan ustadoše rano i Cajo i gospođica da spremе doručak. Učiteljica nije dala lekaru da ode bez doručka.

Posle doručka pokaže mu učionicu. Bila je sva zadovoljna jer je sve bilo čisto. Pod se žutio, s klupa je bila izbrisana prašina, kanta s vodom se sijala. Sve je bilo u najboljem redu. Mladić je sve posmatrao očima lekara izražavajući zadovoljstvo.

– Čestitam vam, gospođice, po svemu se vidi, da ste ozbiljno shvatili svoju dužnost.

Koliko su te reči u njoj budile prijatnih osećanja. I profesionalni odnos i osećaj lične vrednosti. Osetila je to prvi put. Kao učenica volela je da dobija komplimente o očima, usnama, telu. A ovaj lekar, iako mladić, nije joj izrekao ni jedan takav kompliment, ali njegove pohvale više su joj vredele, jer su se odnosile na njen celokupni život. Đaci su počeli da dolaze, čisti, umiveni, opranih ručica. Ona uvede lekara da ih vidi, zamoli da pregleda nekoliko bolešljive dece, zatraži recept, pokaza mu malu školsku apoteku, a on je pohvali, objasni simptome pojedinih bolesti, što je ona s pažnjom saslušala.

– Sanke su gotove, 'očemo li, gospodine? – upita kočijaš.
Izadoše iz razreda.

Lekar obuče zimski kaput, navuče kaljače, metnu šešir.

Sanke su čekale pred školom. Mlada devojka otprati lekara do kapije.

On je uhvati za ruku, poljubi joj prste toplim poljupcem, zadrža njenu ruku u svojoj nekoliko trenutaka.

– Zahvaljujem vam, gospođice, na srdačnom dočeku. Priznajem da sam iznenađen što sam sreo tako inteligentnu mladu devojku, i nastavnicu, i domaćicu, i pravog prosvetnog radnika. Verujte da ću se uvek sećati ovog susreta.

Seljak ošinu konja, sanke pojuriše, mladić skide još jednom šešir i odjuriše niz drum.

Mećava opet urla, ledeni smetovi šibaju u prozore, okna se tresu, peč bukće.

A u sobi sedi mlada devojka, sedi i razmišlja. Samoća je opet oko nje, ali slatka, bez one duševne potištenosti, vedra i topla. Sad je tek osetila koliko ima sadržaja u toj samoći i kako se njena vrednost ističe na poleđini te usamljenosti. Da li bi ikad mladić osetio njenu vrednost da ju je video u dansingu, na matineu, držeći je u svom zagrljaju, kao što je osetio ovaj lekar, našavši je usamljenu u školi. Taj susret je ukazao na njenu vrednost. Trebalo je da neko dođe, da to kaže, da oseti lepotu njene sobice, ukus i inteligenciju, da vidi njen rad u školi, njenu brigu o deci, sve njene dužnosti. Samoća je oko nje, ali ta samoća je ispunjena velikim radom, korisnim, plodnim. Ona je sad osetila da je druga ličnost u sopstvenim očima. Osetila je da to novo biće ne poznaje u njoj student koga je volela. On ju je sreo, kao sve mlade devojke, na žuru, laskao njenim očima, usnama i kad su se izgubile te oči – zaboravio je.

Večeras je dobila njegovo pismo. U njemu je osetila ravnodušnost, koju je prikrivao izvinjavajući se poslom, ispitima. Možda bi još pre neki dan očajno jecala nad ovim pismom. Večeras je bila ravnodušna.

Jedne večeri je pismonoša opet zakucao. Doneo je pismo s nepoznatim rukopisom i jedan paketić štampanih stvari.

Pismo je bilo od lekara. Kako su joj se grudi nadimale od čitanja. To nije bila izjava ljubavi, ali je bilo lepše od svake izjave. Divio joj se, čestitao na radu, isticao iznad mnogih drugih devojaka, želeo da ostane uvek takva. Slao joj je nekoliko knjiga za čitanje kao poklon i sećanje na ono nezaboravno veče. I pri dnu pisma, s lepim, krupnim i energičnim muškim rukopisom, stajale su i ove reči: „Bio bih srećan da i odgovorite.“

Mećava fijuče kao razbesnele furije, drma prozore, šiba okna, a mlada učiteljica leži u svom belom krevetiću, sanja budna i bori se sa snom, da joj se oči ne sklope, da joj ne raste-
ra te budne snove, koji su tako čarobni u seoskoj samoći, puni nekih nada, daleki potajni, ali slatki, koji se jednog dana mogu i ostvariti. Ko zna. Samoća čuva lepotu duše, koja se probija, traži svoj putić života, isto onako, kao što čist, bistar, kristalast potočić traži svoj kroz cvetnu livadu.

Beleška o autoru

Milica Jakovljević Mir-Jam rođena je u Jagodini 22. aprila 1887. godine.

U Kragujevcu je završila osnovnu školu i devet razreda učiteljske škole.

Bila je učiteljica u Krivom Viru 1907–1913. Tokom Prvog svetskog rata živela je u Kragujevcu, a godine 1919. prelazi u Beograd i bavi se novinarstvom u *Novostima*, *Štampi* i *Vremenu*.

Od 1926. do 1941. godine radila je u *Nedeljnim ilustracijama*, u kojima je objavljivala priče i ljubavne romane u nastavcima. Govorila je francuski i ruski. Nikada se nije udavala.

Pod pseudonimom Mir-Jam objavila je romane: *U slovenačkim gorama*, *To je bilo jedne noći na Jadranu*, *Greh njene majke*, *Otmica muškarca*, *Nepobedivo srce*, *Ranjeni orao*, *Samac u braku*, *Mala supruga*, i zbirke pripovedaka: *Dama u plavom*, *Devojka sa zelenim očima*, *Prvi sneg*, *Časna reč muškarca* i *Sve one vole ljubav*.

Posthumno je objavljena njena nezavršena autobiografija *Izdanci Šumadije*.

Napisala je i pozorišne komade: *Tamo daleko* i *Emancipovana porodica*.

Najslavniju dramatizaciju *Ranjenog orla* načinio je Borislav Mihajlović Mihiz, a po njenim romanima snimljene su i televizijske serije.

Milica Jakovljević bila je rođena sestra biologa, književnika i akademika Stevana Jakovljevića.

Umrla je 22. decembra 1952. godine, a to, nažalost, nisu zabeležile nijedne prestoničke novine.

Sadržaj

U samoći seoske učiteljice	5
Šta se desilo o Božiću	21
Priča o malom srcu	34
Poraz seoskih pomodarki	42
Zanat ili fakultet	54
Zarobljena mladost	64
Kad će mama da se vrati	74
Pomoćnik u radnji <i>Kod lepog trgovca</i>	80
I zlo se ugnezdi u njihovoj kući	88
Dama u plavom	103
Strah od ženskih	111
Na mansardi	124
Udaće se ona lako	137
Zao duh	148
Na času matematike u sedmom razredu	158
Socijalna uloga žene	166
Drama u devojačkoj sobici	177
Nikad više	187
U pariskom ćorsokaku	199
Beleška o autoru	209

**Knjige Milice Jakovljević Mir-Jam
u izdanju Izdavačke kuće TEA BOOKS d.o.o.
(digitalna i/ili štampana izdanja)**

- Časna reč muškarca (priče)
Dama u plavom (priče)
Devojka sa zelenim očima (priče)
Greh njene majke (roman)
Izdanci Šumadije (autobiografija)
Mala supruga (roman)
Nepobedivo srce (roman)
Otmica muškarca (roman)
Prvi sneg (priče)
Ranjeni orao (roman)
Samac u braku (roman)
Sve one vole ljubav (priče)
To je bilo jedne noći na Jadranu (roman)
U slovenačkim gorama (roman)